

بررسی میزان استفاده از کتابهای لاتین کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی بابل از سال ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۵

*موسی یمین فیروز

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی بابل
yaminfirooz@gmail.com

*با همکاری علی نیکخواه، مرضیه آقائی نژاد و پوران قلی پور
کارشناسان کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی بابل

چکیده:

موجود در قفسه کتابخانه مرکزی دانشگاه، ۱۰۱۴ عنوان به روش نمونه گیری منظم انتخاب شده اند. و در مرحله بعدی داده های مورد نیاز بر اساس سیاهه وارسی (چک لیست) با مشاهده برگه امانت کتاب و برگه موعده برگشت ثبت و گردآوری شده است.

***یافته ها:** از کل کتابهای بررسی شده (۱۰۱۴ عنوان)، ۴۵۰ عنوان کتاب (۴۴/۳۷ درصد) اصلاً به امانت برده نشده ولی ۵۶۴ عنوان (۵۵/۶۲ درصد) در طول ۵ سال حداقل یکبار مورد استفاده قرار گرفته است. البته تعداد دفعات امانت ۸۶/۱۷ درصد کتابهای امانت برده شده، از یک تا ۹ بار بوده است.

سابقه و هدف: فراهم آوری در کتابخانه ها به قصد استفاده بهینه از آنها انجام می گیرد. خرید منابع اطلاعاتی انگلیسی بدلیل گران بودن با حساسیت های زیادی انجام می گیرد و انتظار می رود منابع تهیه شده مورد استفاده مراجعان کتابخانه قرار گیرد. این پژوهش با هدف تعیین میزان استفاده واقعی کتابهای لاتین موجود در مخزن کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی بابل در طول سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ انجام شده است.

***مواد و روشها:** مطالعه مورد نظر با روش مشاهده ای انجام شده است. از کل ۴۶۷۶ عنوان کتاب لاتین

درست و بموقع در مورد منابع و اشاعه اطلاعات گزینشی پیوسته^۱ (SDI On Line) می تواند در این زمینه راهگشا باشد (۱). بطور کلی یک کتاب شاید به دلایل زیر در کتابخانه مورد استفاده قرار نگیرد:

(۱) عدم دسترسی به منبع اطلاعاتی (دوری از کتابخانه)

(۲) کتاب مورد نظر از لحاظ موضوعی با نیاز جامعه استفاده کننده مطابقتی ندارد.

(۳) مراجعان از وجود چنین کتابی در قفسه کتابخانه مطلع نیستند.

(۴) کتاب مورد نظر کتاب معتبری در آن حوزه موضوعی نیست. یا کتاب Refrence محسوب نمی شود.

(۵) نویسنده کتاب شخص معتبر و صاحب نظری در آن حوزه نیست.

(۶) کتاب مورد نظر جزء کتاب درسی و یا منابع و مآخذ امتحانی دانشجویان نیست.

(۷) از لحاظ نگارشی و کیفیت، کتاب مورد نظر از طرف مراجعه کننده خوب ارزیابی نشده است بهمین دلیل در اولویت استفاده قرار نمی گیرد.

(۸) زبان نوشتاری کتاب با زبان اصلی مراجعه کننده متفاوت است. (محدودیت زبانی)

(۹) سال انتشار کتاب قدیمی است.

(۱۰) شکل الکترونیکی آن کتاب در کتابخانه موجود است.

و غیره.

تعدادی از این دلایل به کتابخانه و کتابداران بر می گردد. اگرچه کتابداران انتخاب کننده نهایی منابع اطلاعاتی در کتابخانه ها هستند ولی همیشه متخصص موضوعی و همکاری گروههای آموزشی در دانشگاهها به کتابداران کمک می کند تا انتخاب مناسب تری داشته باشند بطوریکه کتابهای خریداری شده به نحو مطلوبی مورد استفاده مراجعان قرار گیرد.

دلایل دیگر بر می گردد به مراجعان و گروههای آموزشی در دانشگاهها که چقدر از منابع اطلاعاتی حوزه خود با اطلاع هستند و تا چه اندازه در روند تهیه منابع اطلاعاتی مورد نیاز خود با کتابخانه همکاری می نمایند. همچنین شیوه آموزش و تدریس در دانشگاهها خود می تواند باعث استفاده بیشتر از منابع اطلاعاتی شود. به

***بحث و نتیجه گیری:** بطور کلی نتایج تحقیق نشان داد که استفاده از منابع اطلاعاتی لاتین در کتابخانه مرکزی پایین است و فقط تعداد کتابهای محدودی که اکثر آنها منابع Text هستند مورد استفاده دایمی مراجعان هستند. بنابراین با تغییر سیاست خرید و نگهداری منابع اطلاعاتی در کتابخانه از حالت غیرمتمرکز به متمرکز و تشکیل شورای انتخاب و گزینش منابع اطلاعاتی، بعنوان راهکارهای مهم برای بالا بردن میزان استفاده از منابع اطلاعاتی، می توان امیدوار بود که در آینده از منابع فراهم شده استفاده بیشتری صورت گیرد.

واژه های کلیدی: کتابهای لاتین، کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی بابل، میزان استفاده، پایگاههای الکترونیکی

مقدمه:

کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی بابل در حال حاضر (آبان ماه ۱۳۸۶) دارای ۲۷۰۰۰ هزار نسخه کتاب است که ۸۲۱۴ نسخه آن لاتین و ۱۹۸۶۱ نسخه آن به زبان فارسی یا عربی است. علاوه بر منابع فوق وجود ۸۶ طرح پژوهشی و ۱۳۸۰ عنوان پایان نامه و ۶۵۷ عنوان E-Book و ۱۲۰ عنوان نشریه لاتین پزشکی و دسترسی آن به پایگاههای الکترونیکی معتبر جهانی، مانند Elsevier, Ovid, Blackwell, Iranmedex به غنای آن افزوده است.

کتابخانه مذکور با فراهم آوری منابع مورد نیاز مراجعان خود سعی می کند با توجه به امکانات و محدودیت های موجود بهترین خدمات را به مراجعان ارائه نماید. طبق نظرات و مشاهدات کتابداران بخش امانت این کتابخانه استفاده از منابع لاتین در مقایسه با منابع فارسی و الکترونیکی در چند سال اخیر بسیار کم است و همین فرضیه ما را واداشت که به بررسی میزان استفاده از منابع لاتین در کتابخانه مربوطه بپردازیم.

بیان مساله:

اولین قانون کتابداری رانگاناتان عبارتند از: « کتاب برای استفاده است ». بر همین اساس کتابداران باید با ارزیابی درست نیازهای اطلاعاتی و شناخت کامل جامعه استفاده کننده، منابعی را برای کتابخانه تهیه نمایند که مورد استفاده آنها قرار گیرد. از طرفی اطلاع رسانی

۱. منظور گزینش اطلاعات روزآمد و جدید در یک زمینه موضوعی خاص و ارسال آن برای افرادی است که متخصص موضوعی آن رشته هستند.

کتابداران بخش سفارشات می توانند با مشاهده نتایج بدست آمده، در گزینش منابع اطلاعاتی دقت بیشتری نمایند و کتابداران بخش امانت می توانند با اطلاع رسانی دقیق و بموقع مراجعان خود را از وجود کتابها در مخزن کتابخانه مطلع نمایند تا استفاده از منابع در کتابخانه بیشتر از گذشته شود.

همچنین مشخص می شود که گروههای آموزشی دانشگاه تا چه اندازه از منابعی که برای آنها تهیه شده است استفاده می نمایند و آیا منابع اطلاعاتی گروه خود را که در کتابخانه موجود است می شناسند یا خیر؟ و بطور کلی دسترسی به وضعیت موجود به ما کمک می کند تا با راهکارها و تغییر خط مشی به وضعیت مطلوبتری در خدمات اطلاع رسانی، در سطح دانشگاه دست یابیم.

پرسشهای پژوهش:

- ۱) میزان استفاده از کتابهای لاتین کتابخانه مرکزی دانشگاه از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ چقدر بوده است؟
- ۲) کدامیک از کتابهای لاتین بیشتر مورد استفاده مراجعان قرار گرفته اند؟
- ۳) میزان استفاده از کتابهای انگلیسی در موضوعات و رده های مختلف، چگونه است؟
- ۴) در طول ۵ سال چه تعداد کتابهای لاتین، یکبار هم به امانت برده نشده اند؟

روش پژوهش، جامعه آماری و ابزار گردآوری داده ها:

در زمان انجام پژوهش موجودی مخزن کتابهای لاتین، کتابخانه مرکزی دانشگاه ۴۶۷۶ عنوان بوده است که از بین آنها ۱۰۱۴ عنوان مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت.

کلیه فرایند این پژوهش کاملاً بصورت دستی انجام گرفت و از نمونه گیری منظم استفاده شد.

به این صورت که از هر ردیف در یک قفسه، بترتیب، اولین، پنجمین و دهمین و الی آخر برداشته شده و برگه موعده برگشت و همچنین برگه موجود در جیب آن کتاب مورد بازبینی قرار گرفت و اطلاعات مورد نیاز، از آنها استخراج شده و در فرم سیاهه واریسی ثبت شده است. قابل ذکر است که در سیاهه واریسی (چک لیست) علاوه بر اطلاعات امانت، شماره ثبت و موضوع یا رده آن نیز با توجه به اهداف تحقیق آورده شده است.

نظر نگارنده گسترش شبکه های اطلاع رسانی و کتابهای الکترونیکی و دسترسی به آنها در دانشگاه و منازل باعث شده تا استفاده از منابع چاپی کمتر از گذشته باشد. ولی سؤال این است که آیا با توجه به این موارد کتابخانه ها در خرید منابع چاپی خود تجدید نظری نموده اند یا همانند سالهای گذشته به فراهم آوری منابع چاپی خود می پردازند؟

موانع زبانی از دلایل اصلی در عدم استفاده از کتاب می تواند باشد و همه ما می دانیم که ارتباط برقرار کردن با منابع اطلاعاتی که به زبان فارسی نگاشته شده است بسیار آسانتر و راحت از منبعی است که به زبانی انگلیسی نگاشته شده است. در حوزه پزشکی با توجه به وجود انبوه کتابهای ترجمه شده و درسنامه ها و دستنامه ها که از منابع Text تهیه می شود این مانع بیشتر به چشم می خورد چراکه دانشجو وقتی به ترجمه یک کتاب انگلیسی بلافاصله بعد از چاپ آن دسترسی داشته باشد کمتر به اصل منبع مراجعه می کند. بنابراین آیا کتابخانه باید همراه تهیه ترجمه کتاب به زبان فارسی، به خرید کتاب اصلی اقدام نماید یا خیر؟

به نظر می رسد استفاده از منابع اطلاعاتی لاتین در کتابخانه مرکزی دانشگاه با توجه به دلایل گفته شده بسیار ناچیز باشد. و از طرفی آیا میزان هزینه صرف شده برای خرید منابع لاتین هیچ مطابقتی با میزان استفاده آنها در طول سال خواهد داشت؟ آیا می توانیم دسترسی به اینترنت و پایگاههای اطلاعاتی را در میزان استفاده از منابع چاپی لاتین در کتابخانه دخیل بدانیم؟ آیا کتابخانه ها با توجه به دسترسی به پایگاههای الکترونیکی نشریات و سایت های معتبر عملی می توانند در خرید منابع چاپی تجدید نظر کنند؟ نتایج این تحقیق می تواند به ما کمک کند تا بهتر در این باره تصمیم گیری نماییم. و به کتابداران و مسئولین کتابخانه کمک می کند تا روند سفارشات خود را در تهیه و فراهم آوری منابع لاتین تغییر دهند.

هدف و فایده پژوهش:

این پژوهش با هدف مشخص کردن میزان استفاده واقعی کتابهای لاتین در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی بابل انجام شده است و نتایج آن می تواند برای کتابداران بخش سفارشات و مسئولین دانشگاه و گروههای آموزشی مفید بوده و در تصمیم گیریهای بعدی به آنها کمک نماید.

همانطور که جدول شماره یک نشان می دهد از کل کتابهای امانت برده شده (۵۶۴ عنوان) ۴۸۶ عنوان یعنی ۸۶/۱۷ درصد در طول ۵ سال تنها ۱ تا ۹ بار به امانت برده شده اند (از ۴۸۶ عنوانی که کمتر از ۹ بار به امانت برده شده اند ۱۷۰ عنوان آن تنها یکبار به امانت گرفته شده اند).

بنابراین مشخص می شود که علاوه بر عدم استفاده ۴۴/۳۷ درصد از کتابهای لاتین کتابخانه تعداد دفعات استفاده از کتابهای استفاده شده نیز، بسیار پایین است.

نکته جالب توجه دیگر اینکه تنها ۶ عنوان از کل کتابهای بررسی شده، یعنی ۱/۰۶ درصد، ۳۱ تا ۷۵ بار به امانت برده شده اند که در قسمت بعدی عناوین آن کتابها نیز آورده می شود.

پرسش دوم: کدامیک از کتابهای لاتین بیشتر مورد استفاده مراجعان قرار گرفته اند؟

بر اساس اطلاعات گردآوری شده براساس سیاهه واریسی پژوهش، که در آن اطلاعات مربوط به شماره ثبت کتاب نیز قید می شده است.

اطلاعات کتابشناختی اثر با استفاده از نرم افزار کتابخانه ای پارس آذرخش استخراج شد و مشخص گردید که کتابهای زیر بالاترین رتبه را از لحاظ استفاده برخوردارند.

- 1) Medical Terminology Birmingham بار ۷۵
 - 2) Text book of Medical Physiology Gyton بار ۶۸
 - 3) Langmans Medical Embryology بار ۶۵
 - 4) Lasts Anatomy: Reginal & Applied بار ۵۹
 - 5) Best & Taylors Physiological Basis Of Medical بار ۴۷
- علاوه بر موارد فوق کتابهای زیر نیز از ۲۰ تا ۳۰ بار مورد استفاده قرار گرفته اند.

- 1)Harrisons Principles Of Internal Medicine
- 2) Pharmacology Jacobs
- 3) Examination & basic of katzung
- 4) Textbook of Dermatology
- 5) Thomson Genetics in Medicine
- 6) Radiographic Pathology Terriam
- 7) Pharmacology: Pretest safe Assessment And Review

پرسش سوم: میزان استفاده از کتابهای انگلیسی در موضوعات و رده های مختلف، چگونه است؟
از آنجاکه انتظار می رود منابع لاتین بیشتر توسط

یاد آور می شود که در نمونه گیری منظم، نسخه های تکراری از یک عنوان، مورد شمارش قرار نگرفتند و اگر از یک کتاب بیش از یک نسخه در کتابخانه وجود داشت تمام نسخه ها مورد بررسی قرار گرفت. چراکه ملاک ارزیابی عناوین کتاب بوده است نه تعداد نسخه ها.

نکته دیگر اینکه در این تحقیق فقط به بررسی میزان امانت کتاب پرداخته شده است. بنابراین با توجه به باز بودن مخزن کتابخانه نمی توان امانت نبردن یک کتاب را به منزله عدم استفاده کامل آن کتاب دانست.

در بررسی برگه موعده برگشت و برگه کتاب محدوده زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ ملاک بررسی قرار گرفته است.

یافته ها:

در این قسمت پرسشهای پژوهش به ترتیب ذکر شده و نتایج مرتبط با آن مورد بررسی قرار می گیرد.

پرسش اول: میزان استفاده از کتابهای لاتین کتابخانه مرکزی دانشگاه از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ چقدر بوده است؟
باید یادآوری شود که در این تحقیق منظور از استفاده، امانت گرفتن کتاب است چراکه داده های بدست آمده براساس برگه امانت کتاب و برگه موعده برگشت گردآوری شده است. از آنجاکه مکانیزی قابل اطمینان برای ثبت میزان استفاده مقطعی هر کتاب در مخزن وجود نداشت ملاک ارزیابی تعداد دفعات امانت کتاب در نظر گرفته شده است.

از کل عناوین کتابهای انگلیسی کتابخانه مرکزی ۱۰۱۴ عنوان براساس نمونه گیری منظم مورد بررسی قرار گرفته اند که از این تعداد، ۴۵۰ عنوان یعنی (۴۴/۳۷ درصد) در طول ۵ سال به امانت برده نشده اند. ولی ۵۶۴ عنوان دیگر (۵۵/۶۲ درصد) حداقل یکبار مورد استفاده قرار گرفته اند.

جدول شمار یک تعداد دفعات امانت ۵۶۴ عنوان کتاب امانت برده شده را در طول ۵ سال به طور مشخص نشان می دهد که جای تفکر و تأمل دارد.

جدول شماره ۱: میزان امانت کتابهای لاتین از سال ۸۰ الی ۸۵ (N=۵۶۴)

تعداد دفعات امانت	تعداد عناوین کتابها	درصد
۲۱-۷۵ بار	۴ عنوان	۰/۰۶ درصد
۲۰-۳۰ بار	۱۲ عنوان	۲/۸۲ درصد
۱۰-۲۰ بار	۲۴ عنوان	۴/۲۲ درصد
کمتر از ۱۰ بار	۲۸۴ عنوان	۵۰/۶۲ درصد
جمع	۵۶۴ عنوان	۱۰۰ درصد

جراحی، ارولوژی، بهداشت و آمار، فیزیولوژی، پرستاری و زنان و زایمان نیز دارای چنین شرایطی هستند.

پرسش چهارم: در طول ۵ سال چه تعداد کتابهای لاتین، یکبار هم به امانت برده نشده اند؟ همانطور که در قسمت اول یافته های پژوهش اشاره شد، از کل ۱۰۱۴ عنوان کتاب بررسی شده، ۴۵۰ عنوان کتاب در طول ۵ سال یکبار هم به امانت برده نشده اند. یعنی ۴۴/۳۳ درصد.

پیشنهادات و راهکارها:

همانطور که نتایج پژوهش نشان می دهد میزان استفاده از منابع اطلاعاتی لاتین در این کتابخانه پایین است. در انتها موانع عمده عدم استفاده مناسب منابع کتابخانه ای به نظر نگارنده بیان شده و در هر قسمت پیشنهاد یا راهکاری مناسب برای رفع یا کم کردن آن موانع، ارائه می گردد.

مانع اول: عدم اطلاع از وجود کتاب در کتابخانه یا عدم اطلاع رسانی بموقع کتابخانه ها در خصوص تازه های نشر؛

اگر دلیل عدم استفاده از منابع مانع اول باشد، گام مهم باید توسط کتابداران برداشته شود، یعنی اطلاع رسانی به موقع در مورد کتاب به این معنی که بعد از خرید و تهیه منابع باید مکانیزمی وجود داشته باشد تا گروههای آموزشی و دانشجویان از وجود آن کتاب در کتابخانه در اسرع وقت اطلاع یابند.

در این خصوص کتابخانه ها می توانند با انتشار تازه های کتابخانه و ارائه خدمات گزینشی اطلاعات، به زبان خیلی ساده به تبلیغات منابع اطلاعاتی جدید خود بپردازند.

برگزاری نمایشگاه داخلی از کتابهای خریداری شده در صورتیکه حجم کتابهای خریداری شده قابل توجه باشد می تواند در این زمینه راهگشا باشد و از این طریق فرصتی ایجاد می شود تا گروههای آموزشی و دانشجویان از منابع جدید خریداری شده مطلع شوند.

نگارنده پیشنهاد می کند تا در سطح دانشگاه جلساتی توسط مدیران گروهها در مورد نقد و بررسی کتابهای مرتبط برگزار شود، تا از این طریق نقاط قوت و ضعف کتابها مشخص شده و اطلاع رسانی دقیقی در مورد کتابها انجام گیرد.

اعضای هیات علمی و گروههای آموزشی دانشگاه مورد استفاده قرار گیرد با توجه به داده های گردآوری شده براساس سیاهه وارسی که در آن موضوعات و رده کتابها نیز قید می شد می توان مشخص کرد که کتابهای کدامیک از گروههای آموزشی بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است. البته از آنجا که سیستم امانت گذشته کاملاً دستی و سنتی بوده، بر اساس اطلاعات بدست آمده نمی توان مشخص کرد که دقیقاً یک کتاب توسط چه شخص و از کدام گروه آموزشی به امانت برده شده، ولی از آنجا که موضوعات و رده های کتابهای بررسی شده مشخص است، از لحاظ موضوعی و رده ای می توان نتایج زیر را ارائه کرد.

نتایج نشان می دهد که از همه کتابهای بررسی شده رده های، بافت شناسی (۳۳ عنوان)، فارماکولوژی (۲۸ عنوان)، بیوشیمی (۱۷ عنوان)، علوم آزمایشگاهی (۱۷ عنوان) و پوست (۱۵ عنوان)، تمام عناوین، حداقل یکبار مورد استفاده قرار گرفته اند.

همچنین کتابهای بررسی شده در موضوعات، فیزیولوژی، رادیولوژی، میکروب، پاتولوژی، اطفال و انگل نیز در مقایسه با سایر موضوعات، بیشتر مورد استفاده قرار گرفته اند.

بنابراین می توان نتیجه گرفت که گروههای آموزشی مربوطه از منابع موجود مرتبط با گروه خود در طول سال استفاده می نمایند و یا آن منابع را برای استفاده به دانشجویان معرفی می کنند و این امر مستلزم این است که اعضای هیات علمی این گروهها از منابع موجود رشته خود در کتابخانه اطلاعات کافی داشته اند.

به نظر نگارنده یکی دیگر از دلایل این امر می تواند نزدیکی و دسترسی این گروهها به کتابخانه مرکزی دانشگاه باشد ولی این دلیل نمی تواند مورد تاکید زیاد قرار گیرد چراکه گروههای دیگری در لیست بالا به چشم می خورند که از کتابخانه مرکزی فاصله زیادی دارند.

همچنین نتایج بدست آمده نشان می دهد که در رده ها و موضوعات زیر کتابها خیلی کم و بندرت مورد استفاده قرار گرفته شده است. برای مثال از ۲۴ کتاب بررسی شده موضوع چشم ۲۱ عنوان آن اصلاً به امانت برده نشده است و یا از ۲۱ کتاب بررسی شده موضوع کبد و گوارش ۱۵ عنوان آن اصلاً مورد استفاده قرار نگرفته است.

کتابهای رده ها و موضوعات دیگر مانند روانپزشکی،

آنرا تکثیر نمایند و یا اینکه از آن اسلاید تهیه کرده و در آموزش از آن استفاده نموده و براحتی نیز حمل نمایند.

بنابراین، در این زمینه، تغییر خط مشی ارزیابی از سوی وزارتخانه، همراه با تغییر خط مشی سفارشات منابع لاتین چاپی کتابخانه ها، می تواند راهگشا باشد.

گرچه هنوز مشاهده می شود که میزان استفاده از پایگاههای اطلاعاتی نیز در سطح دانشگاه مطلوب نیست ولی روند رو به رشد استفاده از این منابع جدید بر کسی پوشیده نیست.

منابع سوم: عدم شرکت فعال گروههای آموزشی در انتخاب و گزینش منابع

همانطور که در بیان مساله هم اشاره شد عوامل مختلفی در عدم استفاده از یک منبع اطلاعاتی مؤثر هستند که چند مورد آن مانند معتبر نبودن منبع از لحاظ مؤلف و ناشر، جزء منبع درسی نبودن، مسایل نگارشی و کیفیت تصاویر، قدیمی بودن و مرتبط نبودن موضوعات کتاب با سطح دانش استفاده کنندگان، ارتباطی مستقیم با همکاری گروههای آموزشی در انتخاب و گزینش منابع اطلاعاتی دارد.

در صورتی که در انتخاب و گزینش منابع اطلاعاتی بخصوص منابع انگلیسی همفکری و همکاری گروههای آموزشی با کتابداران و مسئولین سفارشات کتابخانه بطور فعال برقرار شود می توان از این موانع بیان شده جلوگیری کرد.

گرچه دانشگاه علوم پزشکی بابل دارای کمیته انتخاب علمی لاتین است ولی از لحاظ عملکرد بسیار ضعیف است و جلسات آن محدود به سالی یک یا دوبار بوده و بیشتر به انتخاب و تصمیم گیری در خصوص اشتراک نشریات لاتین در سطح دانشگاه می پردازد.

نگارنده جهت رفع این مشکل پیشنهاد تشکیل شورای انتخاب و گزینش منابع اطلاعاتی را در سال

چراکه کتابداران بدلیل عدم آشنایی با موضوعات کتاب که در اکثر موارد تخصصی هستند نمی توانند اطلاع رسانی درستی از محتویات کتاب به مراجعان داشته باشند.

منابع دوم: دسترسی به منابع الکترونیکی و اینترنت باید باور داشت که در چند سال اخیر با گسترش منابع الکترونیکی و پایگاههای اطلاعاتی، استفاده از منابع چاپی کمتر شده است.

منابع الکترونیکی و اینترنتی بدلیل دسترس پذیری بودن، قابلیتهای چند رسانه ای و عدم محدودیت مکانی و زمانی در استفاده، خطری جدی برای منابع چاپی محسوب می شوند (۲). از طرفی اکثر دانشگاهها با فراهم کردن امکانات و تجهیزات لازم سعی می کنند اعضای هیات علمی در محل کار و منازلشان به اینترنت دسترسی داشته و از پایگاههای مورد اشتراک دانشگاه استفاده نمایند.

ولی آنچه تغییر نکرده است سیاست خرید منابع اطلاعاتی است که تا حدودی بر می گردد به ملاک های ارزیابی وزارتخانه ها که وجود یک منبع چاپی اورجینال می تواند امتیاز مهمی برای ارزیابی کتابخانه ها باشد.

مثلاً در مورد نشریات اگرچه دانشگاهی نشریه مورد نظر را به صورت اینترنتی یا لوح فشرده مشترک باشد، وزارتخانه امتیازی برای آن قایل نیست و کتابخانه ها موظف هستند شکل چاپی آن را برای کسب امتیاز سازمانی، تهیه نمایند و یا اگر فقط شکل الکترونیکی کتابی در کتابخانه موجود باشد ملاک ارزیابی قرار نمی گیرد و تهیه شکل چاپی این منابع نه تنها هزینه بر بوده و فضایی اشغال می کند به طور مطلوب نیز مورد استفاده مراجعان هم قرار نمی گیرد.

چراکه استفاده از یک لوح فشرده برای اکثر افراد راحت تر از یک کتاب است چرا که خیلی راحت می توانند

در سطح دانشگاه علوم پزشکی بابل» ارائه داده است و مورد عنایت معاونت پژوهشی و ریاست دانشگاه علوم پزشکی بابل نیز قرار گرفته است؛ موجب می شود که انتخاب و گزینش منابع اطلاعاتی در سطح دانشگاه بصورت گروهی و با همکاری کتابخانه های واحدها انجام گیرد ولی کتابخانه مرکزی دانشگاه با همکاری شورای انتخاب و گزینش منابع اطلاعاتی منابع تکراری را حذف و به تهیه منابع مورد نظر بپردازد و با این شیوه همه واحدها درگیر خرید و سفارشات منابع نخواهند بود و از خرید منابع تکراری جلوگیری می شود.

مسئله دیگر محل نگهداری منابع است، آیا تمام کتابهای خریداری شده توسط کتابخانه مرکزی لزوماً باید در همین کتابخانه نگهداری شود؟ جواب این پرسش متفاوت است ولی نگارنده با توجه به تجربه ای که در کار کتابخانه دارد بر این باور است که دسترسی به منابع مهمترین فاکتور در استفاده از آن است. بنابراین تغییر سیاست نگهداری کتاب و انتقال آن به واحدها و گروههای آموزشی می تواند تحولی چشم گیر در میزان استفاده از منابع اطلاعاتی ایجاد کند. این مساله در مورد پزشکان و دانشجویان که در اکثر اوقات در بیمارستان مشغول کار هستند و دسترسی سریع به کتابخانه های مرکزی ندارند بسیار مهم است.

بنابراین نه تنها سیاست خرید منابع اطلاعاتی باید در سطح دانشگاه تغییر نماید، بلکه سیاست نگهداری آن نیز باید تغییر کند. در ضمن زبان، شیوه آموزش و تشویق دانشجویان به مطالعه کتابهای غیر درسی، سوق دادن دانشجویان به کارهای پژوهشی و از همه مهم تر عوامل انگیزشی در استفاده یا عدم استفاده از منابع غیر درسی موثر هستند که باید این موارد به دلایل عدم استفاده بهینه منابع در سطح دانشگاه اضافه گردد.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از جناب آقای دکتر امرالله مصطفی زاده معاون محترم تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی بابل تشکر و قدردانی می گردد.

۱۳۸۵ ارائه داده است که توسط شورای پیشنهادات دانشگاه پذیرفته شده است و چنانچه با همکاری مسئولین دانشگاه، چنین شورایی با ساختار پیشنهادی ایجاد گردد به راحتی می توان منابع بهتر و با کیفیت تر برای کتابخانه ها خریداری کرد. و از انتخاب سلیقه ای منابع و سوگیری های موضوعی جلوگیری خواهد شد.

مانع چهارم: سیاست نادرست در فراهم آوری و نگهداری منابع اطلاعاتی؛

با توجه به اصل کمترین کوشش انسانها سعی می کنند برای بر طرف کردن نیازهای زندگی خود راحت ترین راه را انتخاب نمایند. پس دسترسی به منابع اطلاعاتی می تواند در استفاده از آنها بسیار مهم باشد. با توجه به سیاست گذشته خرید و تهیه منابع اطلاعاتی، هریک از واحدهای تابعه این دانشگاه بطور مستقل به فراهم آوری منابع اطلاعاتی می پردازند. به این معنی که کتابخانه مرکزی، بیمارستانها، دانشکده های دانشگاه علوم پزشکی بابل روشی واحد برای تهیه منابع اطلاعاتی ندارند. بهمین دلیل خرید منابع تکراری یکی از مشکلات عمده چنین سیستمی است.

بنابراین در طول سالها خرید با این روش، یک منبع اطلاعاتی لاتین در چند کتابخانه دانشگاه موجود است. پس اگر کتاب موجود در مخزن کتابخانه مرکزی مورد استفاده قرار نگیرد یا به امانت برده نشده است حتماً به این معنی نیست که کسی از آن منبع در سطح دانشگاه استفاده نکرده است، شاید منبع مورد نظر در بیمارستان و دانشکده ای که او مشغول به فعالیت است وجود داشته و مورد استفاده قرار گرفته است.

سیاست فراهم آوری منابع اطلاعاتی غیر متمرکز گرچه باعث می شود هر واحدی بطور مستقل به فعالیت انجام دهد ولی ایجاد کننده مشکلاتی چون «صرف هزینه های زیاد، خرید منابع تکراری، عدم استفاده مناسب از نیروی انسانی» و غیره است.

با تغییر این سیاست و تبدیل آن به سفارشات و فراهم آوری متمرکز که نگارنده در سال ۱۳۸۶ پیشنهاد آنرا در قالب «طرح متمرکز سازی خدمات کتابخانه ای

منابع و ماخذ

- ۱) مزینانی، علی. کتابخانه و کتابداری. تهران: سمت، ۱۳۷۹. ص ۸۰-۸۲
- ۲) لارج، آندرو. جستجوی اطلاعات در عصر اطلاعات: اصول و مهارت ها. ترجمه زاهد بیگدلی، ویراسته زهیر حیاتی. - تهران: کتابدار، ۱۳۸۲. ص ۴۲